
कविकुलगुरु - कालिदास - संस्कृत - विश्वविद्यालयः

क्र.६

पंचदशोसर्गप्रारंभोस्ति।किरातस्य॥

अथेति॥ अथानंतरं तत्र रणे भल्लानि सर्वप्राणिनः॥ वृत्रं हतवान् वृत्राहा इंद्रः॥ ब्रह्मभ्रूणवृत्रेषु क्विप्॥ तस्यापत्यं पुमान् वात्रघ्निरर्जुनः॥ तस्यापत्यमित्यण्॥ तस्य शरेभ्यः त्रस्त इत्यर्थः॥ वा जॄभ्रमुत्रसामिति विकल्पादेत्वाभ्यासलोपाभावः॥ साचमूश्च इषवो ऽस्यंत एभिरिति इ

अथ भल्लानि वार्त्रघ्नशरेभ्यस्तत्र तत्रसुः
भेजे दिशः परित्यक्तमहेष्वासा च सा चमूः॥१

ष्वासाः॥ अकर्तरि च कारके संज्ञायामिति घञ् परित्यक्ता महांत इष्वासा चापा यया सा परित्यक्ताधेत्यर्थः॥ दिशो भेजे पलायां चक्रे इत्यर्थः॥ अत्र भल्लत्रासस्सेनापलायनयोः समकालं समुच्चयकथनाद्भिन्नविषयक्रियासमुच्चयो ऽलंकारः॥ गुणक्रियायौगपद्यं समुच्चय इति सामान्यलक्षणं तस्य यमेकेन संसृष्टिः
॥३॥

अपत्रपिष्णुरिति॥ गणेप्रमथेरीशानं। स्वामीनं शिवं शिवं पुरोवर्तिनमपि
तिभावः॥ अपत्रपिष्णुरिविरणान्निवर्वते निवृत्तं॥ भावलिंग॥ तथा

अपत्रपिष्णुरिविशानंरणान्निवर्तते गणैः
मुह्यत्येवहि कृच्छ्रेषु संभ्रमज्वरितं मनः॥२॥

हि कृच्छ्रेषु आपत्सु संभ्रमेण साध्वसेन॥ संभ्रमः साध्वसेपि स्या
दितिविश्वः॥ ज्वरितं संतप्तं मनः मुह्यत्येव अतः पुरोवर्तिनोप्य
दर्शनमुपपद्यत इत्यर्थः॥२॥ खंडितेति॥ खंडिता ध्वस्ता

3

आशंसाजयाशंसायस्यांतयातेषांगणानांसंबुंधिन्यातयातथा
त्वान्निकृष्टियेत्यर्थः॥ पराङ्मुखतयारणेवैमुख्येपनेलीयनेनेत्यर्थः

॥ खंडिताशंसयातेषांपराङ्मुखतयातया॥
॥ आविवेशकृपाकेतोकृतोच्चैर्वनिरंनरं॥३॥

कैंतोकृतोध्वजीकृतोच्चैर्महान्वानरोयेनतंनरंपुरुषंकपिध्वजमि
त्यर्थः॥ कृपादयात्राविवेश॥ तदीयादुर्दशांदृष्ट्वाकृपाविष्टोभू
दित्यर्थः॥ यमकालंकारः॥ ३॥ ननुशत्रुषुकथंकरुणातत्राह॥

आस्थामिति॥ आस्थां यत्नमालंब्य॥ आस्थां चालंबनस्था
नयंत्राक्षिपेषु कथ्यत इति विश्वः॥ वशं नीतेषु क्षुद्रेषु दृष्टेष्व
रातिषु विषये अनुकंपया महतां महात्म्यं मतानुभावत्वं व्यक्तिंसु

अंत्यमनकं॥ आस्थामालंब्य नीतेषु वशं क्षुद्रेष्वराति
षु॥ व्यक्तिमायाति महतां महात्म्यमनुकंपया॥४॥

व्यक्तिमायातीति॥ ततः स्वपौरुषनिर्जितेषु करुणा भूषणमेव महतामि
ति भावः॥४॥ स इति॥ असिनावर्तत इति सासिः॥ सखड्गः असृन्
स्रवंति प्रेरयंतीत्यसृक्स्रुवो बाणाः॥ षु प्रेरणे इति धातोः सत्सूद्वि २२
षेत्यादिना क्विप्॥ असृक्स्रुभिः सहवर्तत इति सासृक्स्रुः सबा
णः॥

३

अस्यंते क्षिप्यंते शरा अनेनेत्यासो धनुः॥ अकर्तरिच कारके सं ज्ञायामिति घञ्॥ आसेन सह वर्तते इति सासः स चापः॥ सर्वत्रतेन सहेति कल्पयोगे इति बहुव्रीहिः॥ येयाया तव्यायानसाध्याः अयेयाअयाल व्यायानंविनेवसाध्याः

सा सासिः सासकः सासोयेयायेयायया ययः॥ लैलौलीलां ल लोलोलः शशीशशि मुशीशशिन॥५॥

अचो यदिति यत्प्रत्ययः॥ तेषां द्वयानामायं स्वर्णगजादिलाभं याति प्राप्नोतीति येयायेयायायः॥ अयं शुभावहं दैवं याती त्यय यः॥ स चासौ सश्चयेयायेयाययाययः॥ उभयत्र

२४

ध्यातोनुपसर्गेकः ॥ लग्नालतीति विलसतीतिललः ललवि
लासेपचाद्यच् ॥ अलो लः अचपलः शशिनइवाः शिवस्स्
स्य शिशुस्कंदस्तंभ्र णाति हिनास्तीति शात्रीहृशशिभुत्री:

त्रासजिं संयत ओतान् मंदमेवान्वियायसः
नातिपीउ विलुभग्नानिघ्नतितिमहौजसः ॥ ६

क्विप् ॥ शशान्कुलगलिंकुर्वन् ॥ शशात्कृतगताविति धातोः
शतृप्रत्ययः ॥ सोर्जुनः लीलांशोभां ललो प्राप ॥ लात्त्रादा
ने ॥ एकाक्षरपादः ॥ ५ ॥ त्रासेति ॥ सोर्जुनः त्रासजिलंभ
यात्क्लिष्टेयधातधायतोगच्छतः पलायमानानामित्यर्थः ॥

7

एतान्गणान् मंदमेवान्वियाय अनुजगाम॥ तथाहि महौजसो महा
नुभावाः भग्नान् पलायमान् अतिपिडायितुं नेच्छंति हि अलोमं
दर्शीयायेत्यर्थः॥ ६॥

श्रीगणेशसरस्वती

अथेति॥ अथ संहताऽभंगदर्शिना स्मायमानेन अग्रे साचिस्थितेन त न्निवारणाय तिर्यगागतेन अस्थिरकीर्तिना स्वयम भंगादिति भावः॥ किं चिदायस्तचेतसा स्वकीयगण भंगात् ईषत् खिन्नचिन्तेन सेनान्या

अथाग्रे हसता साचिस्थितेन स्थिरकीर्तिना
सेनान्या ते जगादिरे किंचिदायस्तचेतसा॥ ७॥

स्कंदेन पार्वतीनंदनः स्कंदः सेनानीरग्निभूर्गुह इत्यमरः॥ ते गणाः जग दिरे उक्ताः॥ आस्यवर्णाभावान्निरोष्ठ्यमेतत्॥ ७॥ अथैकविंशतिभिः श्लोकैः स्कंदवाक्यमेवाह॥ माविहासिष्टेत्यादि॥ रंतव्यं रमणीयं क्री डा॥ बहुलग्रहणाद्भावे तव्यप्रत्ययः॥ संयतं युद्धं॥ समुदायः स्त्रियां

(७)

५

समेरंतव्यंसंयुलोयेषांते समरंतव्य
संयत् समित्याजि समिधकद्वइत्यमरः॥ समरसंग्रामंमाविहासि
संयतः तुल्याक्रियासंगराइलितेषांसंबोधनं॥

निरोध्यः॥ माविहासिष्टसमरंसमरंतव्यसंयतः
क्षतंक्षणास्फुरगणेरगणेरिवकिंयन्त्राः ८

क्षणात्प्रस्फुरग
ष्टमात्यजत॥ जहातेर्माङिलुङ्मध्यमबहुवचनं॥ किंकिमर्थय
णायेस्तैर्भवद्भिरितिशेषः॥ अगणेरिवगणेभ्योऽप्यन्यैरिव
त्राः क्षतंनेतत्कृतमित्यर्थः॥ ८॥

२

५

विवस्वादिति॥ विवस्वदंशुसंश्लेषेणसूर्यकिरणसंपर्केण द्विगुणी
कृतानितेजांसियेषांतेतथोक्ताः॥ माघंव्यर्थंउद्गीर्णाउद्यताःयुद्गीउद्यम
नधातोःकर्तरिक्तः॥ वोयुष्माकममीमल्लासयाहसंतीवेत्युत्प्रेक्षा॥

विवस्वदंशुसंश्लेषद्विगुणीकृततेजसः॥ अमीवो
माघमुद्गीर्णाहसंतीवमल्लासयः॥ १८

२१

किंपलायमानानांरवडौलिहासः॥१९॥ वनइति॥ वनसदां वनेचराणां
मवनेरक्षकेवनेमार्गंमृगसंबंधिनंमार्गंपंथानंउपेयुषांपलायमानाना
मित्यर्थः॥ युष्माकमितिशेषः॥ बाणोध्वनिरेषामस्तीतिबाणेध्वं

६

निमग्निः॥ वण शब्द इति धातोर्घञंतादर्श आदिभ्योऽच् प्रत्ययः॥ एकत्र
द्वयोरभेदः उक्तंच रलयोर्डलयोस्तद्वत् सशयोर्बवयोरपि॥ नम
योर्नणयोश्चांते सविसर्गाविसर्गयोः सबिंदुकाबिंदुकयोः स्या

वनेवनेवनु सद्दांमार्गमार्गमुपेयुषां॥
बाणैर्बाणैः समासक्तं शंकेशंकेन शाम्यति॥१०

दभेदेन कल्पनमिति॥ बाणैः शरैः समासक्तं समासंजितं अंशं दुः
खं तत्केन शाम्यतीति केनोपायेन शाम्येदिति विचारयामीत्यर्थः
॥१०॥ पातितैर्निपातितं प्राशितमुत्तुंगमहात्म्यं अनुभावो यैः तैः॥ सं

६

हाता आयता ॥ कीर्तिर्यैस्तैर्युष्माभिरिति ॥ शेषः ॥ कां गुर्वीं आ१ पदं
तं तुं न कांचि२ पीत्यर्थः ॥ आरत्तिर्युधा निवृत्तिः सैव साहसं कृतं ॥
अतः पापाद् अन्न किंचित् फलमस्तीति भावः ॥ तदुक्तं मनुना ॥

पालितो नुंगमालात्म्यैः संहृतायतकीर्तिभिः ॥
गुर्वीं कामापदं हंतुं कृतमारत्ति साहसं ॥ ११ ॥

यस्तु भीतः परावृत्तः संग्रामे हन्यते परैः ॥ भर्तुर्यद्दुःकृतं किंचित्तत्सर्वं प्रतिपद्यते ॥ यच्चास्य सुकृतं किंचिदमुत्रार्थमुपार्जितं भर्ता तत्सर्वमादत्ते परावृत्तहतस्य त्विति ॥ ११ ॥ मेति ॥ किंच अयमस्तु रौद्रे स्थाने ॥ नागो वा पन्नगश्च न ॥ धरसंस्थः पर्वताकारः ॥ अ

धर

तार्थे पर्वता इत्यमरः ॥ संस्था व्यवस्था प्राणिधिस्समाप्त्या काइमत्फावि
ति वैजयंती ॥ राक्षसो न ॥ किंतु अयं तुस्करवयतीति स्फरवः स्फुरव
साध्य इत्यर्थः ॥ न वा भोगो ॥ भिनव प्रयन्नः महोत्साह इत्यर्थः ॥ आ

नास्फुरोयं न वा नागो धरसंस्थो न राक्षसः

नास्फुरवोयं न वाभोगो धरणीस्थो हि राजसः १२

भोगो वरुणे छत्रे पूर्णता यत्नयोरपीति विश्वः ॥ धरणिस्थः भूतल
वर्ती राजसो रजोगुणप्रधानः ना पुरुषो हि ॥ कश्चिन्मानुष इ
त्यर्थः ॥ पुरुषाः पुरुषा नर इत्यमरः ॥ अतो न पलायनमुचितमि
ति भावः ॥ गोमूत्रिकाबंधोयं ॥ १२ ॥

ष

मंदमिति॥ [illegible]षमुनिः धैर्येण कृपया इर्षुलतां इगाइवामिवेषुलतां मंदं स्पन्द[illegible]पनूवो युष्मान् पश्मूनिव आगतां वत्संय थात था जघ

म २

मंदमस्पंदघ्नन्निषुलतां कृपयामुनिरेषवः
प्रणुदत्यागतां वत्संज घनेषु पश्मूनिव १३

नेषुप्रभ णुदतिचोदयति॥ किमतः परं कष्टमस्तीति भावः॥ १३॥
नेति पदच्छेदस्त्वावत्॥ न। ना। ऊन नुन्नः॥ नुन्नोनः॥ ना। आ। ना॥ ना नाः
ना[illegible]नना॥ ननु। नुन्नः॥ अनुन्नः॥ ननुन्नेन ४ न॥ अनेन [illegible]॥ नुन्नन नुन्न नुन्न॥ अस्यार्थः॥ हे नानाननाः नानाविधास्याः॥ ऊनेन निकृष्टेन नुन्ना

८

विधृतः ऊनन्नुन्नः यः सः ॥ नान ॥ पुरुषोन ॥ तथानुन्नः ऊनोयेनसनुन्नोनः ना
पुरुषः आनाननु ॥ अपुरुषः खलु ॥ ऊनाद्भीतः पलायमानस्तत्किंवक्तव्य
मितिभावः ॥ किंचनुन्नः ॥ इनः स्वामीयस्यसनुन्नेनः सनभवतीति
अ ननुन्नेनः ॥ नञ् अर्थस्यनशब्दस्यसुप्सुपेतिसमासः ॥ सनुन्नोप्यनुन्नः ॥

ननोननुन्नोनुन्नोनोनानानानाननाननु ॥ नुन्नोनु
न्नोननुन्नेनोनानेनानुन्ननुन्नमत्त् ॥ १४ ॥

नूयमनुन्नस्वामिकत्वात् अननुन्नाएवेतिभावः ॥ नुन्ननुन्नान् अतिनुन्ना
न्नुदतीतिनुन्ननुन्ननुत् आर्तिपीडितपीडिकः ॥ अनेनानिर्दे
षोनभती ॥ नार्तेनापिपारक्षतमितिनिषेधाधं दित्यर्थः ॥ अ
यंचैता ह्यउक्तेन पलायितव्यमितिभावः ॥ अयमेकव्यंज
नः ॥ अत्यल्पत्कारो अत्रनदोषावहः नांत्यवर्णस्तभेदकः
सभ्यनुसंधानात् ॥ १४ ॥

८

१८

वरमिति॥कृताः पूर्वमुत्पादिताः ध्वस्ताः॥ पश्चान्नष्टास्ते कृतध्वस्ताः
पूर्वकाले त्यादिना समासः॥कृतध्वस्ता गुणा यस्य तस्मात् पुंसो
ऽस्मा अत्यंतमपगुणो निर्गुणः पुमान् वरं मनाक् प्रियं॥ वरं क्लीबम

वरंकृतध्वस्तगुणादत्यंतमगुणः पुमान्
प्रकृत्यामणिः श्रेयान्नालंकारश्च्युतोपलः १५

नाक् प्रियमिति विश्वः॥ तथाहि प्रकृत्या मणिर्मणिरहितोलंका
रः॥ श्रेयान् च्युतोपलः च्युतरत्नो न श्रेयान्॥ उपलः प्रस्तरे रत्न
इति विश्वः॥ पलायितुः स्वरादस्वर एव वरमिति भावः॥ अत्र स
मासविरोधयोः प्रतिबिंबकरणाद्दृष्टांतालंकारः॥ १५॥

17

२

स्यंदना इति ॥ स्यंदंते प्रद्रवंतीति स्यंदनाः जवनाः स्यंदनाः रथाः नोसंति ॥ नंद्यादित्वात् ल्युट् प्रत्ययः ॥ चतुरंग छंतीति चतुरगाः स्फारगा अश्वाश्च नोसंति स्फारेभाः शोभन बृंहणाः स्फारेभाः स्फारगजाश्च नोसंति ॥ अविपत्तयोऽविपत्तिरहिताः विपत्तयो विशिष्टाः पदा

स्यंदनानोऽचतुरगाः स्फारेभावाविपत्तयः
स्यंदनानोचतुरगाः स्फारेभाऽविविपत्तयः १६

तयश्च नोसंति अतो न भेतव्यमिति भावः ॥ अत्र पूर्वोत्तरार्द्धगतानां विशेषणानां चोद्देशीभूतानां यथासंख्यं संबंधानुक्रमाद्यथासंख्यालंकारेण यमकेन संसृष्टः ॥ १६ ॥ भवद्भिरिति ॥ अधुनाऽरातिभिः परिहार्याणि ताति निर्जितानि पौरुषाणि येः स्तैः भवद्भिः रक्तैः पीतैः रक्तेण संशोषितैः हृदैरिव दुरुत्तरो दुस्तरः पंकइव पंको

२

दुः कीर्त्तिः ॥ प्राप्त७ ॥ १५ ॥ वेत्रेति ॥ वेत्राणि वंशाः फलिन्यो वा शाका
बर्बराश्च कुञ्जा रक्षा यस्मिन् तस्मिन् वेत्राश्च शाककुञ्जे दुःप्रवेशे इ
त्यर्थः ॥ शाकः बर्बरवर्धिका इत्यमरः ॥ नलेशेन स्तोकेन एजते कंपते इ

भवन्दिरधुना शालिपरिहापितयोरुषेः ॥ हृदे देशिवार्केनिष्पी
तैः प्राप्तः कैपीदुरुत्तरः ॥ १७ ॥ वेत्रशाककुञ्जे शैलेले शैजेकु
कशात्रवे ॥ पातकीविदि[illegible]शोजेलुंलुंजे शो दिविकिंतया ॥ १८

इत्सलैशैजे । यंता कंपने इत्यर्थः ॥ एज्ज कंपने ॥ पचाद्यच् ॥ नकोकलेना
दत्ते इत्यकुकः ग्रहणासमर्थः ॥ शात्रवः शत्रुर्यस्मिन् तस्मिन् अकुक
शात्रवे कुक आदाने पचाद्यच् ॥ शैलेपर्वते ॥ केषां भावः किंतां कु
त्सितता तया उपलक्षिताः संत७ ॥ कुत्सा प्रश्न वितर्केषु क्षेपे किं
शब्द इष्यत इति शाश्वतः ॥ विदिशो जेतुं यात गच्छत कैः ॥ यातेः
संप्रेश्न लोट मध्यमपुरुष बहुवचनं ॥ दिविस्वर्गे पिलुंजे शाइति ते

१०

षां संवो धनं लुंजंतीति लुंजाः देस्याः॥ लुंजि हिंसायां पचाद्यच्॥ तेभ्यई
शात्तेप्रभवंतीति लुंजेशाः क्विप्॥ स्वगोप्यस्फुरविजयिनां भवतामनस्क
द्रशात्रोः किं पलायनमिति भावः॥ अनुलोमप्रतिलोमपादः॥१८॥

८ अयं वक्लैव्यमापन्नान् दृष्टपृष्ठान् रातिना
वांछतीशः खलाचारात् दारानिव निगोपितुं॥१९॥

इशोगतिः इति यसलायनं तत्प्रयुक्तमित्याह॥ अयमिति॥ अमीशः य
स्वामि क्लिव्यं निःपौरुषत्वं मापन्नान् तथा अरातिना शत्रुणा दृष्टपृ
ष्ठान् पलायमानानित्यर्थः॥ वो युष्मान् खलाचारान् स्खलितव्र
तान् दारान् कलत्राणिव॥ अपपुंभूम्नि दाराइत्यमरः॥ निगोपि
तुं गोप्तुं॥ उ दित्वादिड् विकल्पः॥ वांछति इच्छति दारदोषमिव प्र
लस्विमहिम्ना युष्मद्दोषं संवरीतुमिच्छतीत्यर्थः॥ तेनास्माकं हितमेव॥

१०

मिथुती ॥ अतःकुतोयुष्माकमपामिभाव ॥ १९ ॥ नन्विति ॥ नन्विसा
मं त्रैणे ॥ हो इत्याह्वाने ॥ हेहैव्यस्तोसमस्तोच हिही ॥ संबोधनार्थ
योः ॥ हौहेचैवंविधोह्नेयोसंबुध्याह्वानयोरपीतिविश्वः ॥ मघंती
तिमघना: कर्तरि ल्युट् ॥ राघंतेसामर्थ्यंभजंतेइतिराघः ॥ राघ

ननुहोमघनाराघोघोरानाथमत्तोनुन
तयदातवदाभीमामाभीदाबलदायत २०

सामर्थ्येक्विप् ॥ घोराः क्रूराः ॥ नाथंमंत्रयं ॥ तिपूजयंतीतिनाथम
तः ॥ हरतीग्रहणात्कर्मण्युपपदेपिक्विप् ॥ तयंतेरक्षंतीतितयाः
पचाद्यच् ॥ दायंतीतिदाताः प्रधारे ॥ यः कर्तरिक्तः ॥ वदंतीतिव
दावक्तारः ॥ पचाद्यच् ॥ तेषांद्वंद्वः ॥ तयदातवदाः भीमाः भयंकराः
माभीरभीः ॥ मात्राद्हस्यनञर्थस्यस्फप्फपेतिसमासः ॥ तांद

तीलिमाभीदाः॥ अभयप्रदाः॥ एवंविधायूयमितिशेषः॥ बत्तइतिखे
दे॥ बवयोरभेदः॥ नु। न। धायल। नुपरछायां॥ किंनष्टुध्यत॥ काकुर
त्रानुसांधेयः॥ देपत्रोधनेलोट्मध्यमबहुवचनं॥ अनुलोमप्रति
लोमपादः॥ २०॥ किमिति॥ अपास्तो॥ किंत्यक्तापास्तदेव॥ वधी

ऽकिंत्यक्तापास्तदेवत्वमानुष्यकपरिग्रहैः॥
ज्वलितान्यगुणैर्गुर्वी ऽस्थिता तेजसि मानिता २१

तैः देवत्वमानुष्यकयोः परिग्रहः स्वीकारो यैस्तैः अलिदेवमानुषै
रित्यर्थः॥ मनुष्याणां भावो मानुष्यकं॥ योपधा द्गुरूपोत्तमाद्वुञ्॥
ज्वलितान्यगुणे ज्वलितसदृशगुणे॥ अन्यो विभिन्नसदृशाववि
वैजयंती॥ इदृशो भवद्भिरिति शेषः॥ तेज[illegible]माप्राप्तौ स्थितवाप्तत्ता
पैकशरण्या गुर्वी महती मानिता श्रुत्वा अभिमानता किमितित्यक्ता॥
किं निर्लज्जैः पलाय्यत इति भावः॥
॥२१॥

प

निश्रितेसि॥ हे अमरगणाः मरणरहिताः निशिताः सैंतः॥ तीक्ष्ण खड्गरतः॥ अभीको निर्भीकः रुचा तेजसा उपलक्षित॥ स्फुतरामा भासत इति स्वाभासो रमणीयः॥ पचाद्यच्॥ उत अत्यर्थं भरवान्॥ रणभारस्य सोढुरित्यर्थः॥ उत अत्यर्थं विकल्पयो॥ इति विश्वः

निश्रिताऽसिरभीकोन्येजलेमरणाऽरुचा॥
सारतोनविरोधीनःस्वाभासोभरवानुत॥२२॥

ईदृशो नोऽस्माकं विरोधी शत्रुः सारतो बलतः नन्येजते न कंपते न च लतीत्यर्थः॥ एजृ कंपने लट्॥ अतो भवद्भिरपि स्थातव्यमेव न च लितव्यमिति भावः॥२२॥ नन्वयं न चलतीति कथं विज्ञायते तत्राह॥ नन्विति॥ तनुं रणोतीति तनुवारं वर्म॥ कर्मण्यण्॥ तेन ब स्त्रि भासत इति तनुवारभासः पचाद्यच्॥ भास्वान् तेजस्वी च

रुणाः॥ अविनतेनोन्नतेन उरसा उपलक्षित॥ एवंविधोप्ययं धीरः॥ अ-
धिकमीरयतीति धीर॥ ॥२ सितेन रावेनैवाम्लातिगंनसतोऽतिर
सितासिनि रवेणैव विश्वप्राणहारिणा इत्यर्थः॥ ॥ अभीष्टप्रेणिनिः

तनुवारभसोभास्वान् धीरोविनतोरसा॥
चारुण्याम तेजन्येकोभी[illegible]तोरसितासिनि २३

ज्यन्ये युद्धे॥ युद्धं यो धनं जंन्यमित्यमरः॥ रैतेक्षीरुतिनिर्भयसं
चारादेवास्य अनिश्चलत्वं निश्चीयत इत्यर्थः॥ पूर्वश्लोकस्या
र्थं प्रतिश्लोकः॥ ॥२३॥ अथ पंचाभिः कुलकमाह॥ विभि
न्नेत्यादि॥ तत्र महात्वं विशिनष्टि॥ पूर्वविभिन्नानि पश्चात्तातिता

नि॥ पूर्वकालेति समासः॥ नैरन्ध्येयेरन्ध्रत्सम्हेनिरुद्धमार्गतंरथ
वर्त्म यस्मिन् तस्मिन् तथोक्ते॥ द्वंदेतान्धीयमान्धवदित्यमरः॥ केशा
श्चाभ्यांयत्र छावन्यतरस्यामिति छ प्रत्ययः॥ हतद्विपाएवंनगाः शै

प्रतिलोमानुलोमश्च श्लोकद्वयं॥ निर्भिन्नपातिता
श्वीयनिरुद्धरथवर्त्मनि॥ हतद्वीपनगस्फतरुधिरां
बुनगाकुले॥ २४

ला: शैलवृक्षौनगावगावित्यमरः॥ तेषु तानि क्षिप्तानि॥ च्ळीवतः॥
कर्मणिक्तः॥ छोः शूडनुनासिके चत्यूठादेशः॥ तानिरुधिराण्येवांबु
नितेषांनदेः प्रवाहेराकुले॥ २४॥ देवति॥ पुनश्चदेवानाकृतय
त्फहीपयंत्स्फ्रसाहयतीतितस्मिन् देवाकानिनि॥ कनलेणयंतात
णिनिः कावादः इषद्वादोवाक्कलहं॥ इषदर्थेचेतिकुरादे

१३

स्यकादेशः॥॥॥ लह्वलिकावादे॥ आरुहीआदिश्योच्य॥ वाह्लिका पर्यायेण भारोद्वहनं॥ वहेः पर्याये धात्वर्थनिर्देशेण एव कल्व लभ्यः॥ वाह्लिकायास्कृष्ट्अस्वकान्परान्जिहीते आभियाति उलिवाह्लिकास्वस्वकातांस्तास्मिन्वाह्लिकास्वस्वकीहि॥ योधधर्मो युद्धे उपचयति न्तुहाउ॰गतावितिधातोर्विच्प्रत्ययः॥ अत्र

देवाकानिनिकावादे वाह्लिकास्वस्वकाहिवा॥
काकारेन भरेकाकाः निःस्वभव्यव्यभस्वानि॥२५

लोः॥ तोरित्याकारलोप॥ वारावद्धस्य स्यार्थे॥ कंमदोदकमा किं॥ तीतिकाकाराः मद स्राविणः किरतेराउः पूर्वत्किमण्य ण॥ काकारा इभभरागजघटाः यत्र तास्मिन्काकारे भभरे॥ काकाइव काकाः गत्या इति लक्षणया तेषामामंत्रणं॥ निःस्वाः निरुत्सहाः भव्याः सोत्साः स्तान् भयान्व्ययंति संहरण्वाती

१३

त्तिभिः स्वभव्यव्याः ॥ आलोनुपसर्गैकः ॥ तैर्विभक्तिभासतेय स्मिन् तैः स्वभव्यव्यभास्वन्ति ॥ अन्येभ्यो दृश्यत इति घ निपू ॥ सर्वतो भ्रमणात्सर्वतोभद्राख्यश्चित्रबंधः ॥ २५ ॥ ५

ससत्वरतिदो नित्यं सदारामर्षनाशिनि ॥
स्वराधिककसात्नादे रमकल्भमकर्षति ॥ २६ ॥

अनन्तेति ॥ अनन्तराबेभ्योनत्यत्कबंधेभ्योविन्नसैः क्षपितैः स्तु रगैरा क्षिप्ता अवधूताः सारथयो यत्र तस्मिन् ॥ माल्हतेनापूर्णेस्फुरणीरैर्विक्रुष्टाः चाह्वायमाना हताः सादिन अश्वारोहा यत्र तस्मिन् ॥ २६ ॥ ससत्वेति ॥ ससत्वानां सत्ववतां रतिदो रागप्रदे नित्यं सदाराणां सभयानाममर्षनाशिनि कोा

घटादिणि॥ त्वरयाउत्साहेनाधिकंकसंतोऽविकसंतोनादायत्र॥ तस्मिन्रमयतीलिरमकस्तद्रावीरमकत्वं॥ रणकर्मणापररं जकत्वं॥ अकर्षत्यपनुदति॥ अधृष्णिमकं॥२७॥ अस्करइति॥

अन्त्तस्राव ऽवित्रस्तनुरगा ऽक्षिप्रसारथो॥ माहता
पूर्णत्नूणीरऽविकृष्टहतसादिनि॥२७॥ अस्करेलो
कवित्रासऽविधायिनिमहाहवे॥ युष्माभिरुन्नतीनी
तं ऽनिरस्तामितपौरुषं॥२८॥ ८ ॥ ९॥

एवं: वधेस्केओरे अस्करसंबंधिनिलोकऽवित्रासविधायिनिलो
कभ ८ यंकरे महाहवे महायुद्धेयुष्माभिरुन्नतीनीतामितदक्ष
द्रंसंग्रामेपौरुषंनिरस्तं॥ नाशितं॥२८॥ इतीति॥ इतीं
छंदोनान्यां स्कं डे दे ऽ ऽसत्याज्ञापयती॥ अनेकधागच्छतःप

पलायमानान् ॥ तान् गणान् निषिध्य निवार्य अंधकारिणा
हरेण किंचित् ॥ हसलालस्छोऽस्छितं भावेलिह ॥ मैंषुः ॥ २९ ॥
मुनीति ॥ मुनेरिषवएवदलनस्तेनातत्सान् ॥ पीडितान् ॥ तथा

कुल कं ॥ इतिश्रासालि सेनान्यां गच्छतस्तानने कधा ॥ निषिध्य
हर नाकिंचित् लस्छेत अंधकारिणा ॥ २९ ॥ मुनीषुदहनातमा
नूलज्जयानिविर ९ स्पत: ॥ शिव: प्रल्हादयामासतान्निषेधे
ह्लिमांबुना ३०

लज्जयानिविरत्ससैौनिबालिष्यमाणान् ॥ वल्हू: स्पसनोदि
ति विकल्पात्परस्मैपदं ॥ तान् गणान् शिबो महादेव: निषेधो
माभैष्टमापलायेति निवारैर्वचनं स एव हिमांबु इतीदकं तेन
ण प्रल्हादयामास रूपकालंकार:
॥ ३० ॥

दूनाऽदुरिति॥दूनोः शत्रुत्रस्ताः॥स्वादयनुदितश्चेतिनिष्ठानत्वं॥
अरिबलाद्दूनाऽनबलाःपंचमी॥निरेभाःनिःशब्दाःकुतः
भीतास्त्रस्ताः॥कुतःशिलेशोऽरेरभीताअभीत्यात्ताः॥

दूनास्तेरिबलाद्दूनानिरेभाबहुमेनिरे॥
भीताःशिलशारभीताःशंकरंतत्रशंकरं॥३४॥

इणः कर्मणिक्तः॥तेगणास्तत्ररणेशंकरमभयवचनेनसु
खकरंशिवंबहुमेनिरे॥बह्विति क्रियाविशेषणं॥३४॥
महेष्वासि॥दुरुत्तरेदुस्तरेशत्रोःसंबंधिनिमहेषुजलधौ

महतीआणसागरेवर्त्तमानापताकिनीसेनाईशानं॥शिवंपारं
पदतीरमिव॥पारावारेपरावाचीतिरेरसमरः॥प्राप्यारुध्या
सम्राणीतिसरू॥३२॥सइति॥सात्रिवःरणापेतांसंग्रामादपवृत्तां

महेःगुजलधौशात्रोर्वर्तमानाडुरुत्तरे॥प्राप्यपारमिवेशानमा
रुध्यासपताकिनी॥३२॥सबभारःरणापेतांचमूंपश्चाद
वस्थितां॥परःसूर्यादपावृत्तांछायामिवमहातरुः॥३३॥

पश्चात्पृष्टभागे॥वस्थितांचमूंपुरोग्रेस्थितःसूर्यःपुरःस
र्यः॥रणोपमानं॥एषतस्मादपवृत्तांपरावृत्तांछायांमहा
तरुरिवबभार॥आत्मैकशरणांतांनमुमोचेत्यर्थः॥३३॥

मुंचतीति॥ ईशो हरे कर्तरि जिष्णावर्जुनविषये शरौघं मुंचति सति पिनाकस्येशकार्मुकस्य स्वनेन ध्वनिना पूरितो धराधर इंद्रकील स्फुटन्निव विदीर्यमाण इवेत्युत्प्रेक्षा॥ आशा दिशो ध्वनयन्द

मुंचतीशे शरान् जिष्णौ पिनाकस्वरपूरितः॥ दध्वानं ध्वनयन्नाशाः स्फुटन्निव धराधरः॥३४॥ तद्गणा ददृशुर्भीमं चित्रसंस्था इवाचलाः॥ विस्मयेन तयोर्युद्धं चित्रसंस्था इवाचलाः॥३५॥

ध्वनन्॥३४॥ तदिति॥ भीमं तत्तयोर्हरपांडवयोर्युद्धं गणाः प्रमथाः चित्रसंस्थाश्चित्राकारा अचलाः शैला इव॥ तथा चित्रे आलेख्ये संस्था स्थितिर्येषां ते चित्रसंस्थाश्चित्रलिखिता इव॥ अचला आश्चर्यवशान्निश्चलाः संतो ददृशुः॥३५॥ ५ २२ ६५ २२ ६५ २२ ६५

परिमोहेति ॥ शिक्षालाघवलीलया अभ्यासपाटवातिशयेनेह तुना परिमोहयमाणेन व्यामोहयता ॥ अण्यावकर्मकाच्चित्तवत्कर्तृकादिति परस्मै। पदेप्राप्ते न पादम्याङ्यमेत्यादिना तस्य

परिमोहयमाणेन शिक्षालाघवलीलया
जैष्णवीविशिखश्रेणीः परिजह्रे पिनाकिना ३६

तिषेधादात्मनेपदं शानच्च प्रत्ययः ॥ णेर्विभाषेति णत्वं ॥ पिनाकिनाहरेजिष्णोरर्जुनस्येयं जैष्णवीविशिखश्रेणीः परिजह्रे निरस्ता ॥ ३६ ॥

ह्रः

अविघ्नन्निति॥ पांडव: अवसायकेरवसानकैरे:॥ स्यतेर्ण्यंतात् ण्वुलुप्रत्यय:॥ सायकैर्बाणै: शंभो: पत्रिण: शरानवधन्

२ अवधत्पत्रिण: शंभोसायकैरवसायकै:
पांडव: परिचक्राम शिक्षया रणशिक्षया ३७

खं॥ धन्॥ धते: शतृप्रत्यय:॥ स्तुति: उपनीत्योकारलोप:॥ शि
क्षय ज्ञातुं प्रवर्तितुं मिच्छा॥ उत्साहेनेत्यर्थ:॥ रणशिक्षया र
णाभ्यासेन परिचक्राम॥ उत्साहेनै पुण्याभ्यां चचारेत्यर्थ:॥ ३७
चारेति॥ चारैर्गतिविशेषैर्वि[illegible] त्ताभ्यासैर्वंचु: तेन वित्त: श्रं
चुपच्चूणपावितिचंचुप्प्रत्यय:॥ चिरमारैश्चयति रिक्तीक

रो तिवाऋ न्तीति॥ चिरारेचंची ॥ चंचल ऋलल ऋरस्य बल्कलस्य
रुचाम्रभया चंच च्चीररुचा ॥ रोचत इति रुच: शोभमान: ॥ इ
गुप धेतिक: ॥ रुचिर: सुंदर: चंचूयति भ्रशांचरतीति चंचुर: ॥
चरतेर्य ऋतालुचा धान्नू ॥ चरफलयो ऋातिनुमागम: ॥ यञौ

चारचंचु ऋिरारेवीचंच ऋीररुचारुच: ॥
चचारह चिरं ऋारुचोरैराचारचंचुर: ॥ ३८

लुक्॥ ऋाचारस्य युध्दसमयस्य चंचुरो भ्रशमाचरिता समुनि
ऋारुसाधु यथाभवति तथा चारै ऋक्रा-दिवं धे ऋचार ॥
चार: प्रियालुरक्षेस्यादुतोबं धोपसर्पयोरिति विश्व: ॥
ऋस्वर: ॥ ३० ॥ स्फुरदिति ॥ समुनि: स्फुरंती पिशंगमो ॥ वी

त

यस्यतैर्घोत्कं ॥ नद्यतश्चेति कप् प्रत्ययः ॥ ब्रह्द्धनुर्धुन्वानः कंप
यन् ॥ उल्केवानलः धृतउल्कानलयोगोयेन तेनांशुमता ॥ केण
तुल्यं बभौ ॥ उपमा ॥ ३९ ॥ पार्थेति ॥ पार्थबाणाः पशुपतेर्वि

स्फुरत्तिग्मंगमौर्वीकिं धुन्वानः सब्रह्द्धनुः ॥ धृतोल्कानलयो
गेनतुल्यमंशुमताबभौ ॥ ३९ ॥ पार्थबाणाः पशुपतेशचक्रुर्वि
शिखावालिः ॥ पयोमुचइवारंध्राः सावित्रीमंशुसंहतिं ॥ ४० ॥

शिखावलिंसवितुरिमांसावित्रीमंशुसंहतींअरंध्राः सांद्राः
पयोमुचइवाबभ्रुस्तिरोदधुः ॥ ४० ॥ शरेति ॥ त्रिलोचनः स
व्येनसचातिसमवैतीतिसव्यसाचिना ॥ उर्जुनेनउदस्तांक्षि
प्तांउर्वींमहतींशरवृष्टिंमार्गणैः शरैर्विधूयनिरस्यतपन
स्यमार्गंरुरोधआवव्रे ॥ ४१ ॥ तेनेति ॥ तेनाशिवनभीमा

भयंकरा॥ यो मार्ज्जनं निराक।रणं तदेव फलं प्रयोजनं ये
षां तान्यानि नानि मुखानि येषां ते भीमार्ज्जनफलाननाः शि
खाधरा मयुरास्तेषु जातानि शिखाधारजानि बर्हाणि तानि

शरवृष्टिं विधूयोविमुदस्तांसव्यसाचिना॥ रुरोध मार्ग
णै मर्गिं तपनस्यं त्रिलोचनः॥४१॥ तेन व्यातेनिरे भीमाभी
मार्जनफलाननाः॥ ननानुकंप्य विशिखाः शिखाधरजवास
सः ४२

व वासांसि पक्षा येषां ते शिखाधरजवाससः मयूरपक्षिण इत्य
र्थः॥ विशिखाः अनुकंप्यरूपां कृत्वे न व्यातेनिरे इति निं पि
तु अनुकंप्यैवेत्यर्थः॥ तस्यानुजिघृक्षत्वादिति भावः॥
संभाव्यानिषेधो द्वोप्रातिषेधो विक्रान्ते स्वरबलायमक॥४२

फविय दिति॥ द्यां स्वर्गं वियदंतरिक्षं च गामिनी व्यापिनी द्य
वियद्गमिनी द्वितीयाप्रकारणे गमिगाम्यादीनामुपसंख्या
नमितिसमासः॥ तारसंरावेणोच्चनादेन विहता विद्याः
क्षतयो यया सा तथोक्ता हैमी हेममयी इषुमाला शिवशरा

घ वियद्गामिनी तारसंरावविहतश्रुतिः॥ हैमीषुमाला
शुशुभे विद्युतामिव संहतिः॥ ४३॥

वली विद्युतां संहतिः गरिवउत्क विशेषणा विद्युन्मालेव
शुशुभे॥ चतुर्थपादवर्णानां त्रिपाद्यां संभवात्॥ गुरु च
तुर्थकमाहुः॥ ४३॥ विलंघ्येति॥ शिवशिलीमुखैः प

त्रिणां पंक्ती र्निजनद्गा रावलीर्विलंघ्य अतिक्रम्य भिन्नो विद्धः कपिध्वजो
र्जुनः ज्यायः प्रद्वेस्यं ॥ वृद्धप्रशस्ययोर्ज्यायानित्यमरः ॥ वीर्यस
त्वं समाश्रित्यास्थायन चकंपेन चचाल ॥ किंतु सेहे अवलस्थावि

विलंघ्य पत्रिणां पंक्ती र्भिन्नः शिवशिलीमुखैः
ज्यायो वीर्यसमाश्रित्य चकंपेन कपीध्वजः ॥ ४४ ॥

त्यर्थः ॥ ४४ ॥ जगतीति ॥ अर्थत्रयवाची ॥ अगराज इतिपदमा
श्रित्य प्रथमो र्थोऽभिधीयते ॥ ईशास्य रणे युक्तः ॥ अन्यत्र तु

(३९)

जगतीद्वौरणेभ्रूरक्षणेयुक्तः हरिः सिंह इवकांतः अन्यत्रहरीणां
सिंहानांकांत आवासदानाप्रियः॥ कृष्टदधातिप्रजाःपु
ष्णातीतिकृधर्मुक्किंबंतः॥ असितः कृष्णावर्णःततोविशेष
णसमासः॥ अन्यत्रकृधालेपद्रव्यविशेषस्तद्वत्॥ सितोध
वलः॥ दानवर्षीबहुप्रदः॥ कृताशंसःकृतविजयाभिलाषः॥
अन्यत्रदानवैदैत्यैः ऋषिभिः कृताआशंसासत्याभिमानफला

नरो ५

भिलाषोयस्मिन्सर्तोर्ज्जुनः॥ अगराजो हिमवानिवजगत्यामा
बभौइत्येकोर्थः॥ अथैरावणसाम्यमुच्यते॥ जगतींभुवंरूपंतित
न्कुर्वतीतिजगतीशाराक्षसास्तेषांरणस्तत्रयुक्तोविहितः॥ ह
रिकांतइद्रप्रियःउभत्रापिसमानमेतत्॥ कृधासितःअमलस्व
छः॥ एकत्रशीतलःअन्यत्रवर्णतइतिविवेकः॥ दानवर्षीधनप्र

दोमदस्त्रार्वीच ॥ कुलाशंसः कुलजिगीषः पार्थेनागराजइवेरै
रावतइवबभौ ॥ इतिद्वितीयार्थः ॥ अथशेषसाम्यमुच्यते ॥ जगतीश
रणे मरक्षणेयुक्तोनियुक्तः ॥ दैवेनतिशेषः ॥ शरणंगृहंरक्षित्रारि

जगतीशरणेयुक्तोहरिकांतःसुधासितः ॥ दानवर्षीकुलाशंसो
नागराजइवाबभौ ॥ ४५ ॥

समरः ॥ हरिकांतःकृष्णप्रियः ॥ उभयत्रापितुल्यमेतत् ॥ सुधाव
सुधेतिकेचित् ॥ तत्रासितोबद्धः अन्यत्रसुधया अमृतेनोसिता
बद्ध अमृतप्रियइत्यर्थः ॥ दानवाश्चऋषयश्चईर्लक्ष्मीश्चताभिःकु
लाशंसोविहितप्रशंसः ॥ उभयत्रापितुल्यमेतत् ॥ सोऽर्जुनः
नागराजःशेषइवाबभौ ॥ इतितृतीयार्थः ॥ ४५ ॥ विफलीति ॥

(५१)

शंभुनाक्षतबाणस्य अतएव विफलीकृतयत्नस्य गांडीवं धनुर्यस्य तस्य गांडीव धन्वनो ऽर्जुनस्य वासं ज्ञायामित्यडनदेशः ॥

विफलीकृत यत्नस्यक्षतबाणस्य शंभुना ॥
गांडीव धनुषखेभ्यो निश्चचारुहुताशनः ॥ ४६

खेभ्यः इंद्रियरंध्रेभ्यः खमिंद्रियं ॥ स्वर्गइति विश्वः ॥ हुताशनो ऽग्निर्निश्चक्राम निःक्रांतः ॥ क्रोधादिति भावः ॥ ४६
सइति ॥ पिशंगजटावलिः ॥ पिशंगजटाजुटः परमेणोत्कर्षेने

मन्युनाक्रोधेनउरुमहस्तेजः किरतसोऽर्जुनः ज्वलितौषधय
स्तृणज्योतींषिजातवेदादवाग्निश्चयस्मिन्तेन हिमशैलेन
सुसमंतुल्यं हिमाद्रिरिवविदिद्युतेददीपे॥ हिमाद्रिविशेषणं

सपिशंगजटावलिः किरन्नुरुतेजः परमेनमन्युना॥ ज्वलि
तौषधिजातवेदसाहिमशैलेनसमंविदिद्युते॥ ४७॥

बिंबप्रतिबिंबभावेनोपमा॥ ४७॥ शतशइति॥ शिवः शत
शोविशिखान्वृध्यतेरवंडयतेरणवेगेनशालिनेरणसंरंभ
शोभितेअस्मैपार्थाय स्मरामनिवार्यवीर्यतांनिजामिलिशेषः

प्रथयन्दर्शयन्॥ किंतु अघातुकममारकं लक्षपतत्पदेत्यादि
नाहं तेन तत्कर्तृ॥ इषुं जातावेकवचनं॥ प्रजिघाय प्रयुयुजे॥

शलभ्रेणोविशिरवान वद्यते स्मशमस्मैरणवेगशालिने
प्रथयन्ननिवार्यवीर्यतां प्रजिघायेषुमघातुकं शिवः॥ ४८

हिगताविति धातोर्लिट्॥ हेरचङीति कुत्वं॥ ४८॥ शंभोरि
ति॥ शिताम्भोऽर्जुनः शंभोधनुर्मंडलतः धनुर्धनुर्मंडलात् प्र
वृत्तान्निःक्रान्तं तमिषुं अंशुमतुरर्कस्य मंडलात्प्रवृत्तमंशु

म्निव अत्रापि शुक्रज्जातावेकवचनं ।। निवारयिष्यन् निवारयितु
कामः क्रियार्थक्रियायां ल्टृ शत ।। धरित्रीं शिलिमुखैर्बाणानां छा
या शिलिमुखछायं ।। छायाबाहुल्य इति नपुंसकत्वं ।। तेनव

शंभो धनुर्मंडलतः प्रवृत्तं तं मंडलादंशुमिवांशुभर्तुः ।।
निवारयिष्यन् विदधे सिताम्भश्शिलीमुखछायवृत्तां धरित्रीं
४९

तां धरित्रीं विदधे ।। शरजालछायया वृत्तां धरित्रीमकरोदित्य
र्थः ।। ४९ ।। घनमिति ।। न लोक्यते न ज्ञायत इत्यलोचनस्य अ
चक्षुर्ज्ञानविषयस्य कृत्स्नलोकं हलमिति तत्पुरुः ।। अयुगलो
चनस्य विषमनेत्रस्य शरस्य स्थेयं सारः बाणः शब्दस्तोभ्यास

ल्वर्त लइतिससारबाणाः॥ बवयोरभेदइत्युक्तं॥ ननु
ज्यतेन स्त ज्यलेकुत्रापीत्ययुक्तं अप्रसंगः क्षिप्॥ बाणाजा
लावेकवस्त्रंश्च चनंघनंसांद्रमर्जुनस्यबाणपूगंशरशलंविदा
सा
घनंविदार्यीर्जुनबाणपूगंसैरबाणोयुगलोचनस्य॥
घनंविदार्यर्जुनबाणपूगंससारबाणोयुगलोचनस्य ५०

यंविभिद्यविदार्यलिलाविशेषेण घनंसांद्रंश्च अर्जुनाककुभर
स्याबाणानिरसैरेयकाः पूगाः क्रमुकास्तेषांविभाषावृक्षम
गलरणधान्येविद्वंद्वैकवत्भावः॥ अर्जुनबाणपूगंससार॥
२ स्यगतो विन्नरेत्यर्थः॥५०॥ रुजनिति॥ बहुधामहेषुन्मुहुःशरो
घैरुजन्भंजन्तथादिशश्चअपवारयन्आछादयन्॥ त

२३

यात्क्रियावशात्।।गतिवशाच्चलाचलश्चंचलो धनंजयः।

९ मैर्षिसंघैरनेकोबलुरिवबुबुधेददशेइत्यर्थः।।५१।।विकाश

रुजन्महेषुन्बहुधाशुपातिनोमुहुः शरौघैरपवारयन्

दिशः।।चलाचलोनेकइवक्रियावशान्महर्षिसंघैर्बुबुधेधनं
जयः५१

मिति।।जगतीश▮स्याज्र्जुनस्यमार्गणाविकाशंविस्तारमीयुः।।

तथाजगतीलोकेइशामार्गणाः।।शिवशरैःविषमगतिमी

युः।।भंगमीयुरित्यर्थः।।जगतीशमार्गणाःजगतींभुवंत्रयं

तीस्तनुकुर्वंतीतिजगतीशादेत्याः।।भंलोनुपसर्गेकिः।।ता

विकाशं २

न्मारयंतीतिनिघ्नंतीति जगतीशमारः॥ लेभे चतेगण॥ अथ जगती
शमार्गणाः॥ विकाशमुल्लासमीयुः॥ हर्षं प्रापुरित्यर्थः॥ अहो
दैवप्यस्य पराक्रमः॥ प्रसरतीति विष्णयातिभाव॥ तदानीमार्ग

विकाशमीयुर्जगतीशमार्गणा विकाशमीयुर्जगतीशमार्गणाः
विकाशमीयुर्जगतीशमार्गणा विकाशमीयुर्जगतीशमार्गणाः ५१

तीति मार्गणा अन्वेषकाः क तरित्सुरः॥ जगतीशस्य शिवस्य मा
र्गणाः शिवदृष्टारो देवर्षादयः॥ वीनां पक्षिणां काशो गतिर्यत्रे
ति विकाशमाकाशमीयुः॥ दिदृक्षयेति भावः॥ ५२॥ संपश्यता
मिति॥ इति च्छंशिवेन वितायमानं वितन्यमानं॥ तनोतेर्यकि
ति वैकल्पिकः॥ आकारादेशः॥ लक्ष्मीवतो जयलक्ष्मीवतः॥

माद्रुपधायाइत्यादिनावकारः॥ क्षितिपतेस्तनयस्यार्जुन

स्यवीर्यंशौर्यंसंपश्यतामितितत्वविदामपिहरेरंशावतारो

यमितिविदुषामपिकिमुतान्येषामितिभावः॥ मुनीनामंगा

संपश्यतामितिशिवेनविलायमानंलक्ष्मीवतःक्षितिपतेस्त

य नस्यवीर्यं॥ अंगान्यभिन्नमपितत्वविदांमुनीनांरोमांचमंचि

ततरंविभ्मरांबभूवुः॥५३॥ ५ ॥ ५ ॥ ९

निगात्राणिअभिन्नमविरलमंचिततममतिरुचिरंरोमांचं

रोमहर्षंविभ्मरांबभुवुः॥ भीन्हीभृहुवां[illegible]मित्यादिनाविक

ल्पादांभप्रत्ययः॥५३॥ इतिश्रीमल्लोपाध्यायकोलाचलम

ल्लिनाथसूरिविरचितायांकिरातार्जुनीयव्याख्यायांघं

[illegible]पपसमाख्यायां पंचदशः सर्गसमाप्तः ॥१५ छ॥ छ॥
॥छ॥ छ॥ छ॥ छ॥

२५

२५

५१

२६

इतिपंचदशः सर्गसमाप्त ॥

२६

[OrderDescription]
,CREATED=19.10.20 12:04
,TRANSFERRED=2020/10/19 at 12:10:44
,PAGES=51
,TYPE=STD
,NAME=S0004157
,Book Name=M-1339-KIRATAJUNIYAM
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF
,FILE7=00000007.TIF
,FILE8=00000008.TIF
,FILE9=00000009.TIF
,FILE10=00000010.TIF
,FILE11=00000011.TIF
,FILE12=00000012.TIF
,FILE13=00000013.TIF
,FILE14=00000014.TIF
,FILE15=00000015.TIF
,FILE16=00000016.TIF
,FILE17=00000017.TIF
,FILE18=00000018.TIF

FILE19=00000019.TIF
,FILE20=00000020.TIF
,FILE21=00000021.TIF
,FILE22=00000022.TIF
,FILE23=00000023.TIF
,FILE24=00000024.TIF
,FILE25=00000025.TIF
,FILE26=00000026.TIF
,FILE27=00000027.TIF
,FILE28=00000028.TIF
,FILE29=00000029.TIF
,FILE30=00000030.TIF
,FILE31=00000031.TIF
,FILE32=00000032.TIF
,FILE33=00000033.TIF
,FILE34=00000034.TIF
,FILE35=00000035.TIF
,FILE36=00000036.TIF
,FILE37=00000037.TIF
,FILE38=00000038.TIF
,FILE39=00000039.TIF
,FILE40=00000040.TIF
,FILE41=00000041.TIF
,FILE42=00000042.TIF
,FILE43=00000043.TIF
,FILE44=00000044.TIF
,FILE45=00000045.TIF

FILE46=00000046.TIF
,FILE47=00000047.TIF
,FILE48=00000048.TIF
,FILE49=00000049.TIF
,FILE50=00000050.TIF
,FILE51=00000051.TIF
,